

diagnostic process in the framework of multidisciplinary approach. This article provides information about diabetes, its causes, treatment methods (both traditional and non-traditional) as well as the role of physiotherapy in the person's life suffering from diabetes.

Keywords: Diabetes, hormone, insulin, juvenile, pancreas, diabetic.

Стаття надійшла до редакції 18.03.2016 р.

Прийнята до друку 27.05.2016 р.

Рецензент – д. п. н., проф. Глоба О. П.

УДК 796.071.2:612.111:796.015.6

Н. В. Ліцосва, В. Г. Кий-Кокарева, В. О. Григор'єва

ОСОБЛИВОСТІ ХРОНІЧНИХ ЗАХВОРЮВАНЬ У СПОРТСМЕНІВ ВИСОКОЇ КВАЛІФІКАЦІЇ У РАНЬОМУ ПЕРІОДІ ПІСЛЯ ЗАВЕРШЕННЯ СПОРТИВНОЇ КАР'ЄРИ

Сучасний професійний спорт пов'язаний із навантаженнями на межі фізіологічних можливостей людини. Захворюваність спортсменів високої кваліфікації в останні роки неухильно зростає [1, с. 12-18; 2, с. 123-129]. Систематичні фізичні та емоційні перевантаження неминуче призводять до перенапруження не тільки локомоторного апарату, але й таких регулюючих систем, як нервова, ендокринна та імунна, що значною мірою призводить до розвитку предпатологічних і патологічних станів [1, с. 14-18; 2, с. 124-128; 3, с. 21-25]. Правильна побудова тренувального процесу може зменшити дію на організм спортсмена такого стресора як фізичні перевантаження [2, с. 125-129; 6, с. 34-37]. З часом, після завершення спортивної діяльності, появи хронічних захворювань збільшуються [4, с. 29-31; 5, с. 95-96]. В даний час не достатньо уваги приділяється вивченню стану здоров'я колишніх спортсменів у ранньому постспортивному періоді.

Метою дослідження є вивчення стану здоров'я спортсменів високої кваліфікації в ранньому постспортивному періоді.

В роботі вивчено та проаналізовано частота появи і структура хронічних захворювань у 160 спортсменів у віці 20-32 років (чоловіків і жінок) високих кваліфікаційних розрядів, з яких 80 колишніх спортсменів (32 жінки та 48 чоловіків) основної групи завершили спортивну діяльність не більш ніж 5 років тому. Цей період прийнято за ранній постспортивний період. Кваліфікаційні розряди спортсменів основної групи наступні: 18 майстрів спорту, 30 кандидатів у майстри спорту і 32 першорозрядників. Серед колишніх спортсменів 23 людини грали у футбол, 22 – в баскетбол, 17 – в волейбол, 18 – в настільний теніс. Колишні спортсмени (основна група) були розподілені на

підгрупи: 36 осіб, які припинили спортивну діяльність менше 3 років тому і 44 людини, які завершили кар'єру більше 3 років тому. Контрольну групу склали 80 діючих спортсменів.

Серед спортсменів були проведені дослідження з метою виявлення наявності хронічних захворювань. Для цього проаналізували комплекс клінічних, інструментальних методів дослідження (вимірювання артеріального тиску по Короткову, електрокардіографія, ехокардіографія, ультразвукові та рентгенологічні методи дослідження, ядерно-магнітно-резонансна томографія суглобів, спірографія, езофагогастроуденофіброскопія), а також консультації спеціалістів, необхідних для верифікації діагнозу, проведений аналіз медичної документації.

У 86 % колишніх спортсменів у ранньому пост спортивному періоді виявлена хронічна патологія різних органів і систем. У 35 % випадків зареєстровано 2 і більше нозологічні форми захворювань. Лише у 14 % колишніх спортсменів не виявлено хронічних хвороб (табл. 1).

Таблиця 1

Частота появи хронічних захворювань у колишніх і діючих спортсменів

Захворювання, %	Колишні спортсмени (n=80)	Діючі спортсмени (n=80)
Захворювання опорно-рухового апарату	50.0*	35.0
Захворювання серцево-судинної системи	42,5*	18.7
Захворювання шлунково-кишкового тракту	31,2*	12,5
Хвороби верхніх дихальних шляхів	35.0*	20.0
Хвороби нижніх дихальних шляхів	13.7*	1.2
Варикозне розширення вен нижніх кінцівок	11.2*	2.5
Захворювання сечостатевої системи	12.5	12.5
Захворювання шкіри	6.2	2.7

Примітка: * Достовірність відмінностей між частотою появи хронічних захворювань у колишніх і діючих спортсменів при $p < 0.05$

Провідне місце (50 %) серед хронічної патології займають захворювання опорно-рухового апарату, при цьому 60 % належить остеохондрозу хребта, 47 % припадає на захворювання суглобів ніг (35 % – гонартроз, 12 % – періостит великогомілкової кістки 1 стадії). Всі колишні спортсмени мають патологію ніг, зафіксована початкова стадія артрозу колінного суглоба. Надалі, по частоті появи, йдуть хвороби сухожильно-зв'язкового апарату: 30 % – тендиніт манжети плеча і 4 % – тендинітахіллового сухожилля; патологія суглобів рук: 13 % – дистрофічні захворювання променево-зап'ясткового суглоба (стенозуючий лігаментит долонної і поперечної зв'язок зап'ястя), 10 % – артроз променево-зап'ясткового суглоба (першої стадії); патологія м'язового апарату: міозит (9 %).

Хвороби серцево-судинної системи зустрічаються більш часто у колишніх спортсменів (42,5 %), ніж у діючих (18,7 %). Порушення ритму виявлено у 32,7 % колишніх спортсменів. Серед порушень ритму переважають поодинокі шлуночкова екстрасистолія (43 %), міграція суправентрикулярного водія ритму (20 %), одинична і помірно часта суправентрикулярна екстрасистолія (21%). У 16 % випадків поєднуються шлуночкова і суправентрикулярна екстрасистолії. Нейроциркуляторні дистонії займають особливе місце в структурі хронічних захворювань екс-спортсменів і складають 33,3 %.

Достовірно частіше у колишніх спортсменів (31,2 %), у порівнянні з діючими (12,5 %), зустрічаються захворювання травного тракту. Виразкова хвороба шлунка і дванадцятипалої кишки (33 %), функціональна диспепсія (68 %), хронічний ерозивний гастродуоденіт (4 %).

За захворювання верхніх дихальних шляхів у колишніх спортсменів зустрічаються частіше у порівнянні з діючими спортсменами (хронічний тонзиліт – 65 %, хронічний риніт – 30,2 %, хронічний ларингіт – 8,6 %). Відзначена велика частота захворювань нижніх дихальних шляхів у основній групі (13,7 %) порівняно з контрольною (1,2 %). З виявленої патології провідне місце належить хронічному бронхіту – 12 %; 1,7 % випадків припадає на бронхіальну астму.

Варикозне розширення вен ніг у ранньому постспортивному періоді частіше виявляється у колишніх спортсменів (11,2 %) порівняно з діючими спортсменами (2,5%).

Частота захворювань у спортсменів, які завершили спортивну діяльність більше 3 років тому, достовірно вище, ніж у екс-спортсменів, які припинили заняття спортом менше 3 років тому. Виявлені зміни зустрічаються в усіх нозологічних групах, крім захворювань опорно-рухового апарату, які більш часто зустрічаються у спортсменів, які завершили спортивну діяльність менше 3 років тому (табл. 2).

Таблиця 2

**Частота хронічних захворювань у колишніх спортсменів
після закінчення спортивної діяльності**

Захворювання, %	Колишні спортсмени, які завершили спортивну діяльність менше трьох років тому (n=36)	Колишні спортсмени, які завершили спортивну діяльність більше трьох років тому (n=44)
Захворювання опорно-рухового апарату	65.0	35.0 *
Захворювання серцево-судинної системи	31.6	52.4 *
Захворювання шлунково-кишкового тракту	16.0	45.0 *
Хвороби верхніх дихальних шляхів	26.0	40.0 *
Хвороби нижніх дихальних шляхів	8.0	19.0 *
Варикозне розширення вен нижніх кінцівок	3.0	19.0 *
Захворювання сечостатевої системи	5.0	19.0 *
Захворювання шкіри	13.0	0*

Примітка: * Достовірність відмінностей частоти зустрічальності хронічних захворювань між підгрупами при $p < 0.05$

Аналіз отриманих результатів дозволяє стверджувати, що частота хронічної патології різних органів і систем у спортсменів, які завершили спортивну діяльність достовірно вище, у порівнянні з діючими спортсменами. Так само виявлено, що частота хронічних хвороб більш вірогідна у спортсменів, які припинили спортивну діяльність більше трьох років тому, в порівнянні з тими, хто завершили спортивну кар'єру менше трьох років тому.

Таким чином, з впливом часу, після завершення спортивної діяльності при не наявності належної медичної допомоги кількість хронічних захворювань збільшується. У клінічних центрах відновної медицини і реабілітації необхідний спеціалізований контроль та скринінг за станом здоров'я екс-спортсменів високої кваліфікації з метою профілактики і лікування наявної патології, попередження виникнення та прогресування захворювань.

Перспективи досліджень полягають у подальшому скринінгу, моніторингу та аналізі стану здоров'я екс-спортсменів після отримання реабілітаційних заходів.

Список використаної літератури

1. Афанасьєва И. А. Заболеваемость спортсменов на разных этапах тренировочного цикла и её связь с биохимическими и гормональными маркерами перетренированности / И.А. Афанасьєва, В.А. Таймазов // Ученые записки университета им. П.Ф. Лесгафта. – 2011. – № 11. – С. 12-18. **2. Казімірко Н.** Вплив фізичних навантажень на субпопуляційний склад лімфоцитів периферійної крові борців дзюдо в динаміці тренувального макроциклу / Н. Казімірко, А. Ушаков // Вісник Львівського університету. Серія біологічна. – 2008. – Випуск 47. – С. 123-129. **3. Перова Е. И.** Концепция и исследования качества жизни в спортивной травматологии и ортопедии // Вестник спортивной науки. – 2006. – № 2. – С. 21-25. **4. Стаценко М. Е.** Медицинская адаптация и качество жизни спортсменов высокой квалификации в постспортивном периоде./М.Е.Стаценко, И.В.Федотова// Вестник Волгоградского государственного медицинского университета. –2009. –№3(31). – С.29-31. **5. Федотова И. В.** Сравнительная оценка психоэмоционального состояния и уровня стрессогенности у бывших и действующих спортсменов./ И.В.Федотова, М.Е.Стаценко// Вестник новых медицинских технологий. – 2009. Т.16. – №4. – С.95-96. **6 Ягелло В.** Особенности этапа сохранения спортивных достижений лучшими дзюдоистами мира / В. Ягелло, В. Ткачук // Теория и практика физической культуры. – 2003. – № 7. – С. 32-37.

Ліцосва Н. В., Кий-Кокарєва В. Г., Григор'єва В. О. Особливості хронічних захворювань у спортсменів високої кваліфікації у ранньому періоді після завершення спортивної кар'єри

Встановлено, що частота хронічних патологій різних органів і систем у спортсменів, які завершили спортивну діяльність достовірно вище, у порівнянні з діючими спортсменами. Так само виявлено, що частота зустрічальності хронічних хвороб вірогідно вище у спортсменів, які припинили спортивну діяльність більше трьох років тому, в порівнянні з завершили спортивну кар'єру менше трьох років тому.

Запропоновано у клінічних центрах відновної медицини і реабілітації ввести спеціалізований контроль та скринінг за станом здоров'я екс-спортсменів високої кваліфікації з метою профілактики і лікування наявної патології, попередження виникнення та прогресування захворювань.

Ключові слова: екс-спортсмени, захворювання, ранній пост спортивний період, скринінг.

**Лицоева Н. В., Кий-Кокарева В. Г., Григорьева В. А.
Особенности хронических заболеваний у спортсменов высокой
квалификации в раннем периоде после завершения спортивной
карьеры**

Установлено, что частота встречаемости хронических патологий различных органов и систем у спортсменов, завершивших спортивную деятельность достоверно выше, в сравнении с действующими спортсменами. Так же выявлено, что частота встречаемости хронических болезней достоверно выше у спортсменов, завершивших спортивную деятельность более трех лет назад, в сравнении со спортсменами, завершившими спортивную карьеру меньше трех лет назад.

Предложено в клинических центрах восстановительной медицины и реабилитации ввести специализированный контроль и скрининг по состоянию здоровья экс-спортсменов высокой квалификации с целью профилактики и лечения имеющейся патологии, предупреждения возникновения и прогрессирования заболеваний.

Ключевые слова: экс-спортсмены, заболевания, ранний пост спортивный период, скрининг.

**Litsoeva N.V., Kiy-Kokareva V.G., Hryhorieva V.O. Features of
chronic diseases in athletes of high qualification in the early period after
completion of sports career**

Modern professional sport is associated with naglazyme on the verge of physiological possibilities of human. The incidence of sportsmen of high qualification in recent years has been steadily increasing .The article shows the necessity of studying the state of health of sportsmen of high qualification in early post-sport period.

It's found that frequency of occurrence chronic deseases different organs and systems of sportsmen, what have finished sport activity significantly higher in comprasion with applicable sportsmen. It was determined that the incidence of chronic disease significantly higher in athletes who terminated sport activities more than three years ago, in comparison with completed a career less than three years ago. The influence of time, after the sports activities in the presence of proper medical care, the number of chronic diseases increases.

It is offered in clinical centers of regenerative medicine and rehabilitation to enter a specialized control and screening the health status of ex-sportsmen of high qualification for the prevention and treatment of existing disease, prevent the onset and progression of diseases.

Key words: ex-athletes, illness, early post-sport period, screening.

Стаття надійшла до друку 18.03.2016

Прийнята до друку 27.05.2016

Рецензент – д. п. н., проф. Глоба О. П.